

ԿՐԹԵԱԿԱՆ

ԹՈՒՂՅ ՊՕՂՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ
ԱՌ ԿՈՐՆԹԱՑԻՍ

(ՆԿՐԱԾԱԿԱՆ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Գ. Կորնթացւոց Թուղթերը. — Կորնթոսի եկեղեցիին նկատմամբ մեր ծանօթութեան յաջորդ աղբիւրը (առաջինը՝ Փորձք Սուքեղոյը), նոյն առ թուղթերն ան:

Անոնցմէ առաջինը գրուած ըլլալ կը թուի Եփեսոսէն (ԺՁ. 8), «Բայց այժմ ըստ նիմ յեփեսոս մինչեւ ցՊենտեկոստէն: Նրան կը ծրագրէր ճամբորդութիւն մը Մաակեդոնիոյ վրայով դէպի Աքեայ: Այլ եկից առ ձեզ՝ յորժամ ի Մակեդոնիա անցանքսմ, (քանզի Քնքից ընդ Մակեդոնիա)» (ԺՁ. 5): Այս եղած կրնայ ըլլալ իր Եփեսոս ընտանիքէն ելնէք ապրի ետքը (Փորձք՝ ԺԹ. 8, 10, 21 և 22) մօտաւորապէս 54ին վերջերք կամ 55ին սկիզբները, այդ շրջանին եկեղեցին ամէն կողմէ կ'ընդարձակուէր, գիտենք որ եկեղեցի մը կար կենքարք մէջ (Հռոմ. ԺՁ. 1), և թէ քրիստոնեաներ կային ամբողջ Ասիոյ շրջանին մէջ (Բ. Կորնթ. Ա. 1): Եւ այն անկանոնութիւնները զորո Մ. Պօղոս կը յիշէ, կրնայ պատահած ըլլալ միմիայն մէծ հաւաքանք մը մէջ, Սոյն Թուղթերը՝ այս անկանոնութիւններով է որ կը զբաղին: Անոնց մասնամասնութիւնները շատ արդէն, բայց անշաղի վտանգաւոր համեմատութիւններու հասան որ, երբ Առաքեալը ուզեց միջամտել, իր հեղինակութեամբ մերս ժընցաւ: Այդ դէպքերու ամենէն հաւատարմական ընթացքը հետեւեալն է:

1. — Սուրբ Պօղոս մեզի անձանքն տեսեալութիւններու վրայ հիմնուած նամակ մը գրեց Կորնթացիներուն, զգուշացնելով զանոնք չար քնկերակցութիւններու վտանգէն: Այս նամակը թիւրիմացութիւն պատահեալէ արդէն թէ առ արդիւմ ըլլար ամէն յարաբերութիւն ոչ քրիստոնէայ հարգեալ հետ, ինչ որ բացարձակ անկարելիութիւն մըն էր հեթանոս միջավայրի մը մէջ (Ա. Կորնթ. Ժ. 9-10): Անոր փախարկէ Առաքեալը և կը բացատրէ թէ իր նպատակը

եղած է արգիլել յարաբերութիւնները թուրայն քրիստոնեաներուն հետ՝ որոնք չէին ուզեր բարեկամել իրենց բարոյականը: Այս նամակը կորուսած է ու թէ Կ'ենթադրուի թէ անոր մեծ մասը պահուած ըլլայ Բ. Կորնթ. Զ. 14, 5. 6 գլուխներուն մէջ: Այս կորուստն նամակը ծանօթ է նախորդ Թուղթ անունով:

2. — Ասկէ յետոյ Եփեսոս կուգայ Քուլտընոց տունէն մէկը (Ա. Կորնթ. Ա. 11) որ բերանացի ծանօթութիւններ կուտայ Կորնթոսի եկեղեցիին անկարգութիւններուն վերաբերմամբ: Ամենէն առաջ հոն կը տիրէր պաշակտուծ և կուսակցական ոգի: Եւ կեղեցիին իրենց կուսակցութիւնները իրարու հակառակ գիրք բռնած էին, և փախած էին Պօղոս, Կեփաւ (Պետրոս) և Ապոլոս անդններու, մինչ չորրորդ խումբ մըն ալ Քրիստոնեաներու, ինքզինքը կը կոչէր Քրիստոնեան: Այս պաշակտուծներուն շարժառիթը անոնց մէկ մասին միւսին անդին բան գիտնալու և հետեւաբար, բարոյական պարտականութեանց նուազ փարելու յաւակնութիւնն էր: Առաջ մը կար որ մարտնչին մեղքերը նկատողութեան չէք առնէր, որով խռովուէր: Կեփաւներուն նման բարոյականը կրօնքէն զատելու փորձեր կ'ընէր:

3. — Այս տեղեկութիւնք ստանալուն պէս Ա. Պօղոս Տիմոթէոսը Կորնթոս զընկեց (Ա. Կորնթ. 17) եկեղեցիին յիշեցնելու լաւ այն վարդապետութիւնը և որէնքը զորինքը արգէն տուած էր: Բայց Տիմոթէոս Երատոսին հետ Մակեդոնիոյ մէջ առաքելութեան գործով կը զբաղէր և չէր կրնար տեղը հասնիլ: Անոր վրայ, Մ. Պօղոս կը սկսի գրել մեք աւնեցած Առաջին Թուղթը (իր նկարագրը), որուն առաջին վեց գլուխները այդ անկարգութիւններուն շուրջ կը խօսին:

4. — Բայց այս նամակը չ'ընթացած՝ Եւ Կորնթոս կը հասնի Ստեփանէս, Փորտուսաւոս և Քլարիկոս (Ա. Կորնթ. ԺՁ. 37), իրենց հետ բերելով նամակ մը՝ Կորնթոսի եկեղեցիին աղքատութիւնը Առաքեալին պատասխաններ խնդրելով նաքը մը խնդրանքով նկատմամբ, որովք զժողովրդին կը պատմուէին, և յայտնապէս զանց ընելով արեւ անկարգութիւնները՝ որոնց մասին Պօղոս Առաքեալը արդէն ծանօթութիւն առ:

ներ: Այսպէս է. գլուխէն կը սկսի սվասն
... նախագասութեամբ (է. 1, 25, Ը. 1, ԺԲ. 1, ԺԶ. 1, և 12) որոնք պատասխան
ներն են իրեն ուղղուած հարցումներուն:
Հաւանաբար այս նամակը զրկուեցաւ Կորն-
թոս, Ստեփանէսի, Փորոտունատոսի և Ա-
քայիկոսի ձեռամբ:

5. — Տիմոթէոս չկրցաւ հասնիլ Կորն-
թոս, բայց Եկեղեցիին վիճակը այնքան
մտահոգիլ էր որ առաքեալը անձամբ ա-
նապարհելով հոն այցելեց որ ծովու ճամբով
14 օր կը տեւէր: Գործք Առաքելոցը չի
յիշեր այս այցելութիւնը, բայց գէպքերէն
կարելի է հետեւեցնել: Ա. Կորնթ. Գ. 21էն
կը տեսնենք որ ան պատրաստ էր ձեռնար-
կելու այդ ճամբորդութեան եթէ հարկը
ստիպէր, և ԺԱ. Գլուխը գրելու ատեն իր
երթաւոր գիտաւորութիւնը, որոշ էր ընդ-
ժամ եկիցը (ԺԱ. 34): Մեր Բ. Թուղթին
մէջ (ԺԲ. 14, ԺԳ. 1) ան կը խօսի իր յա-
ջորդ այցելութեան վրայ որպէս իր երրորդ
այցելութիւնը, և նկատելով որ մենք մի-
այն մէկ այցելութիւն գիտենք (այն՝ որուն
միջոցին Եկեղեցիին հաստատեց, այնպէս որ
ատուով պէտք է հասնինք սւրիշ մը որ շատ
կը պատշաճի հոս: Թէ ի՞նչ պատահեցաւ լայն
այցելութեան ատեն ուղղակի ծանօթութիւն
չունինք, բայց Բ. Կորնթ. Բ. գլուխը ուր
կը յայտնէր իր կրկին տրամուծեամբ գա-
լու տհաճութիւնը, կրնանք եղբայկացնել
թէ անիկա արդէն անյաջող այց մը տուած
էր, և քանի որ այն չէր կրնար ըլլա՞ր՝ այն
այցը՝ հրէ Եկեղեցին հիմնեց, ուրեմն կ'ակ-
նարկէ իր երկրորդ այցելութեան:

Այնպէս կը թուի թէ անհաս մը մասնա-
ւոր հակառակութիւն ունէր իր նկատմամբ
(Բ. Կորնթ. 5, եթէ մէկը վիշտ պատճա-
ռած է բաւական է որ պատուիր), և թէ
Ս. Պօղոս, ոչ միայն անկարգութիւն գտաւ
Եկեղեցիին մէջ (Բ. Կորնթ. ԺԲ. 20) այլ
անձնական հակառակութիւն:

6. — Յուսալով մեղմացնել կացու-
թիւնը, ան շրջեց իր Երկրորդ Թուղթը:
Ասոր նկատմամբ մեր ծանօթութիւնները
անուղղակի են: Բ. Կորնթ. Բ 4ին մէջ կ'ակ-
նարկէ նամակի մը որ գրուած էր Եի բա-
զում վշտաց և ի նեղութիւն օրտի. . . և
բազում արտասուօք: Դարձեալ, Բ. Կորն.
Է. 8ին մէջ կը խօսի Թուղթի մը նկատ-
մամբ որ տրամուծիւն պատճառած է և Ա-

սով դժուար թէ ակնարկէ իր ճախորդ (ա-
ռաջին) Թուղթին, վասնզի անկէ ետքն էր
որ Կիրոսէն լսեց խնդրոյ առարկայ նամա-
կին մասին (Բ. Կորն. 5-7) ու այս կրնայ
ակնարկել մեր Երկրորդ Թուղթին, վասնզի
Աբաղում վշտք և նեղութեամբ գրուած
չի կրնար նկատուել: Ուրեմն, միզի կը մնայ
ենթադրել բոլորովին նոր նամակ մը որ
ծանօթ է Խիս Թուղթ անունով, որ զըր-
կուեցաւ Տիմոսի միջոցաւ և հանգարտե-
ցուց Կորնթոսի Եկեղեցիին բաղամայոյ մը-
քերը: Շատ մը պատճառներ կան խորհելու
թէ մեր Բ. Թուղթին Ժ. — ԺԳ. 10՝ յաս կը
կազմէր այդ Խիս Թուղթին և Բ. Կորնթ.
ԺԲ. 18ը Տիմոսին Կորնթոս ուղեւորելու
յանձնարարութիւն մըն է առաքեալին կող-
մէն:

7. — Խիստ նամակի առաքումէն եւ
Եփեսոսի թատրոնի միջադէպէն ետքը Ս.
Պօղոս Ասիայէն Մակենդոնիս մեկնեցաւ
(Գործք Առաք. ԺԺ. 23, և Ի. 1): Ինչպէս
կը տեսնուի Բ. Կորնթ. Բ. 12էն, շատ ու-
րախութեամբ պիտի սպասէր Տրովպալի
մէջ աւետարանչական գործի համար, ա-
նապարհք Մակենդոնիս երթալ հանդիպելու
համար անոր: Դիւ ետքը, Տիմոսը հասաւ
(Բ. Կորնթ. Է. 5-6) լաւագոյն տեղեկու-
թիւններով (Բ. Կորնթ. Է. 11):

8. — Այս տեղեկութիւնը ստանալէն
ետքը Ս. Պօղոս գրեց իր Զորրորդ Թուղ-
թը, այսինքն Բ. Կորն. Ա. — Բ. ԺԳ. 11-
14. այս յուսալից բուղիը Տիմոսի և երկու
ուրիշներու՝ Ղուկասի եւ Տիմոթէոսի (Բ.
Կորնթ. Ը. 17, 18, 20), որոնց յանձնա-
բարուած էր քաջալերել Երուսաղէմի աղ-
քատներուն ի նպաստ հանգանակութիւնը,
որ ընդհատուած էր անկարգութեանց հե-
տեւանքով:

9. — Տարուան վերջերը Ս. Պօղոս
անձամբ Կորնթոս եկաւ, և երեք ամիս
մնալէ ետքը (Գործք Ի. 3) Զատիկ տօնե-
ները մեկնեցաւ Երուսաղէմ իրեն հետ առ-
նելով՝ Կորնթացուց Եկեղեցիէն ներկայա-
ցուցիչներ (Ա. Կորնթ. ԺԶ. 3), ինչպէս նաեւ
Ղուկասին յիշած ընկերները (Գործք Ի. 4),
ներկայացնելու համար հաւաքուած նուէր-
ները:

Կորնթոսի մէջ պատահած յաջորդ դէպ-
քերու վրայ որոնց մասին քիչ ծանօթու-
թիւն ունինք, նշաններ կան որ կը ցուցնեն

թէ տասը տարի ետքը նորէն այցելեց հոն։ Գործք Առաքելոցէն գիտենք թէ կեսաւրիոյ մէջ երկու տարուան բանտարկութենէ ետքը զատավարութեան համար Հռոմ տարուած էր։ Հաւանական կը թուի որ Գործք ԻԸ, 30ին մէջ յիշուած երկու տարուան բանտարկութենէ ետքը ազատ արձակուած ըլլայ եւ շարունակած իր առաքելական գործը հաւանաբար Գաղատիոյ եւ մասնաւորապէս կրիտէի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ։ Ան իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին կը թուի Տրովպոյէն անցած ըլլայ Միլիտոս եւ անկէ ալ Կորնթոս (Բ. Տիմ. Դ. 13-20)։ Իր մտազրութիւնն էր անցնիլ Նիկոպոլիս Խալկիոյ նաւահանգիստը (Տիմ. Գ. 12), հաւանաբար հոս է որ կը ձերբակալուի նորէն եւ Հռոմ կը տարուի իր վերջին դատավարութեան եւ մահուան համար։ Երեսուն տարիներ ետքը նորէն խռովութիւններ կը ծագին Կորնթոսի մէջ Եկեղեցւոյ հովիւներ ընտրելու վերաբերմամբ, եւ առիթ կուտայ Հռոմի եպիսկոպոս Կղեմէսին գրելու իր թուղթը՝ որ առաքելական շըրջանէն մեղի հասած ամենահին յիշատակաւ բաններէն մէկն է։

Ս. Վ. Մ.

ԴԷՊՐԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ

50 բուհի, Կորնթոսի եկեղեցին հաստատուիւն։
52 ՝ Ս. Պօղոս կը մեկնի Կորնթոսէն եւ Ապոլոն կը հասնի հոն։

52-55 Ս. Պօղոս Եփեսոսի մէջ։

54 (ամառ). Գղատացւոց օտնէն հեղեկութիւններ կը օտւին երկապառկութեանց եւ անբարոյականութեանց վերաբերմամբ։ — Տիմոթէոս Մակեդոնիա կը գրկուի անկէ Կորնթոս անցնելու նպատակով։ — Առաքիմ Թուղըր կը սկսի։

54ի վերջեր Սեփաքետ Փարմասոս եւ Ախայկոս Եփեսոս կը հասնին։ Իրենց հետ բերելով Կորնթոսի եկեղեցին ճամակ մը, որով լուսաբանութիւններ կ'ազելին կարգի խեղդիմեռու նկատմամբ։

54ի վերջեր, կամ 55ի սկիզբներ Առաքին Թուղըր կը լնցնէ եւ կը դէկէ։

55ի (ամառը) «Տիտոս այցը» անյաշող եւ Խիստ Թուղըր։

55ի վերջեր Ս. Պօղոս Եփեսոսէն կը մեկնի Տրովպոս եւ Մակեդոնիա։ — Յաւատարմ Թուղըր (Բ. Կորնթ. Գ. 1.) գրուած Մակեդոնիայէն։

55ի սկիզբէն մինչեւ Զաքիլ՝ Ս. Պօղոսի երբեք այցը Կորնթոսցիներուն։

56ի Պենեկոստէին հանգանակուած դրամը կը մատուցուի Երուսաղէմ աղիւմեռուն։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՐՈՒ ԷԵՏ

«Վարդան Բաշ ճարտասակ որ վաճենցեր գրեմամբն, վարդապոյն աբեմարդ Բա պատկեցեր զեկեղեցի»։
ՇԱՐԱԿԱՆ

Տօնը որուն մտածուածով կը լեցուինք նորէն, խոր է ու ընդարձակ, զի ասով մենք կը զիմաւորենք մեր պատմութեան զարաւոր իրագործումը։ Դարեր շինեցին այդ ոգին, որ կը նորոգէ մեր կեանքը աւելին օր, բարձրօրէն մեզի շահեցնելու խորհուրդով, հակառակ տաժանելի պայմաններու հարկադրանքին։

Աւարայրը ուղղամալայր մը չէ լուի, աս լուի չէ անոր զաղտնիքը, անկիւս ուղղական ինչ է ու ունի զմեզ երկնքին տանելու անոր խորհուրդին խառնելու համար։ Աւարայրի կարմիր շարանը, հերոսներու շարան մը չէ միայն, այլ ԵՐԱՐԵՐԵՐ, այսինքն մարդերու՝ քրոնջ աւելի մօտ են երկնքին։ Այս պատկերն ու մտածումը զմեզ որ զինելու իրարու բաղխող ըմբռնումներու դիմաց, երկու զիրար վանող քաղաքակրթութիւններու եւ ապրումներու առջեւ։ Անոնցմէ մէկին ձգտումն է հոգեկանը գերադասել նիւթականէն, իսկ միւսին նախ նիւթականը փրկել։ Առաջին տեսակէտի մարդերն էին Վարդանանք, երկրորդին՝ Վասակնանք։

Պատմութիւնը ողորդական պայքարն է ճիւղին եւ հոգիին, զաղափարին եւ եսին, ու պատմութիւնը բնաւ պիտի չկրնայ լուծել այս պայքարը։ Ի՞նչ փոյթ թէ պատմութիւնը անողոք է միշտ վերին, բարձւաբարձր արժեքներուն, Վարդանանք հոգեկանը փրկելու հետամուտ եղած, զայն նըկատելով աւելի էական, ու չսխալեցան աւելին։ Ու հայը չէ սխալած, երբ Վարդանանք ողբով եւ օրինակով է շարժեր։

Արեւելեան, ինչպէս նաեւ արեւմտեան մեծ պետութիւնները, անոնք որ նիւթականը հետապնդելու հետամուտ եղան, կորսւցնուցին։ Հոգեզէն տարրին գերազանցութիւնը, անոր պաշտամունքն է որ վեր կը բռնէ ժողովուրդները, բարեբախտաբար մենք մին եղած ենք այն ժողովուրդներէն՝ որ մարմնէն աւելի հոգիին ապան ենք ըրեր մեր պատմական բազմազան կեանքի ընթացքին։